

PACIENTI ZÁVISLÍ NA OPIÁTECH V AMBULANCI UROLOGA

MUDr. Milan Hora, Ph.D.¹, MUDr. Luboš Janů, Ph.D.²

Fakultní nemocnice a lékařská fakulta Univerzity Karlovy, Plzeň

¹Urologická klinika, ²Psychiatrická klinika

Diferenciální diagnostika urologických onemocnění musí zahrnovat i účelové jednání. Na urologické klinice FN Plzeň bylo v letech 1995–1999 vyšetřeno 6 pacientů závislých na opiátech. Za účelem získat opiát záměrně předstírali urologické onemocnění, většinou renální koliku. V článku jsou shrnuty společné typické znaky pacientů. V rámci diferenciální diagnostiky, zejména renální koliky, je nutno zvažovat i účelovou reakci s cílem získat opiát. Typickým společným znakem pacientů závislých na opiátech je udávaná polyvalentní alergie na analgetika mimo žádaný opiát a též na jodové kontrastní látky.

Úvod

Urolog se setkává ve své praxi s řadou pacientů, kteří se snaží účelově využít skutečnou, poté ale většinou zveličenou či smyšlenou urologickou chorobu k řadě účelů – vyhnout se základní vojenské službě, dosáhnout pracovní neschopnosti či trvalé invalidity. Zvláštní skupinou jsou pacienti závislí na opiátech, kteří chtějí předstíráním urologické choroby dosáhnout aplikace opiátu. Článek není koncipován jako odborné psychiatrické pojednání, ale prezentací několika případů z vlastní praxe se snažíme na problematiku upozornit a shrnout charakteristické společné znaky a tím pomoci zejména mladším kolegům k dosažení správné diagnózy.

Vlastní soubor

V letech 1995–1999 bylo na ambulanci urologické kliniky FN Plzeň vyšetřeno a poté i někdy hospitalizováno 6 pacientů, u nichž byla diagnostikována závislost na opiátech buď psychiatrickým vyšetřením přímo ve FN Plzeň či konzultací s jinými pracovišti, kde byli pacienti dříve léčeni. Pacienti s obdobnou diagnózou nejsou na urologické klinice systematicky evidováni, proto jejich skutečný počet bude patrně vyšší. Jednalo se o 4 muže a 2 ženy, s rokem narození od 1952 do 1970. Čtyři z nich (2 muži a obě ženy) popisovali anamnesticky známky koliky renální, přičemž znalost symptomatologie, diagnostického algoritmu a možné následné léčby byla vždy vynikající. Jedna žena s trvalým bydlištěm v Plzni je známa na řadě dalších ambulančí ve FN i jinde, kde předstírá řadu různých chorob. Jeden muž udával při jedné hospitalizaci, že je krotitel šelem v cirkuse a že jej puma udeřila do bedra, při druhé hospitalizaci předstíral již klasickou renální koliku. Tento muž byl po odchodu z naší kliniky ošetřen např. i na ORL, kde udával úder pumou do ucha. Jeden muž s punkční epicystostomií patrně při neurogenním močovém měchýři a s lymfédem dolních končetin při inguinální lymfadenitidě od abscesů dolních končetin způsobených parenterálním podáváním opiátů udával, že má generalizovaný nádor močového měchýře. Tento muž jako jediný vyžadoval 200 mg Dolsinu®, ostatní též Dolsin®, ale pouze po 100 mg. Čtyři pacienti byli již po jedné či více chirurgických operacích. Dva pacienti předložili vymočený „konkrement“, při rozboru se o močový konkrement ale nikdy nejednalo. U dvou pacientek byla na stejném pracovišti provedena ureteroskopie, u jedné z nich poté na jiném pracovišti byla pro iatro-

genní poškození ureteru provedena kontrolní ureteroskopie a následná Boariho plastika. Všichni pacienti udávali alergii na kontrastní jodové látky a na všechna běžná analgetika kromě Dolsinu®. Jeden pacient prokazatelně dříve opakovaně prodělal renální koliku, neboť trpěl distální renální tubulární acidózou a nefrokalcinózou. Často se jednalo o lidi bez trvalého pobytu, nezaměstnané, neplatící zdravotní pojištění, někdy se špinavým a potrhaným oblečením a se známkami malhygieny. Často se nechávají převést rychlou záchrannou službou přímo z vlakového nádraží (ne autobusového, neboť vlakem lze patrně snadněji cestovat bez platné jízdenky), kde vysednou pro obtíže při ledvinové kolice. Většina z nich se odvolávala na urology z jiných měst, u nichž byli dříve patrně skutečně léčeni, přesnou dokumentaci však odmítali předložit, přestože ji měli, neboť tam bývá zmínka o abúzu. Ukazovali jen dokumentaci, která je nekompromituje a která potvrzuje jejich fingovanou chorobu a nutnost podání opiátů. Po propuštění či častěji po předčasném odchodu zkouší získat opiát v jiných zdravotnických zařízeních v Plzni, což se dozvídáme, protože tato zařízení se nám je snaží často předat do péče. Když jsou známi v celé lokalitě Plzně, odjíždějí do jiného města, kde se vše opakuje znovu a stávají se z nich „dolsinová turistá“. Do Plzně se řada z nich s několikaměsíční odmlkou vrací znovu.

Diskuze

Diferenciální diagnóza renální koliky zahrnuje řadu chorob, ale na možnost účelové reakce s cílem získat drogu učebnice většinou neupozorňují, takže nezkušený lékař někdy neodhalí základní příčinu a později je zjištěním skutečného stavu věci nemile překvapen.

Drogově závislí jsou mladší lidé žijící spíše ve větších městech, nejvíce v Praze. Znalost symptomatologie předstírané renální koliky bývá velmi věrohodná, perfektně též znají diagnostický a léčebný algoritmus a též řadu urologů, s nimiž se během svých cest za drogou skutečně setkali. Při fyzikálním vyšetření nebývá nic nápadného – jen někdy nalézáme často v netypických lokalizacích vpichy po aplikacích či dokonce abscesy a následné jizvy. Jen u dlouhodobého pokročilého narkomana jsou známky celkového tělesného úpadku a změny psychických vlastností, zejména změny osobnosti v sociální oblasti a změny dynamogenie. Hematurie jsou schopni docílit traumatizací rtů či distální uretry.

Přístup urologů k závislým pacientům je oproti psychiatrům méně profesionální a lze jej dle našich zkušeností dělit do tří skupin: Zejména mladší urologové nejsou alespoň po nějakou dobu schopni vůbec rozpoznat, že se jedná o závislého pacienta a opíát mu ve víře, že léčí urologickou chorobu, podají. Jiní sice tuší, že se jedná o závislého pacienta, nicméně patrně z pohodlnosti či z obav z konfliktu s pacientem drogu podají, čímž vlastně pacienta poškozují. Obě skupiny se postupem času při opakovaných setkáních snaží různými způsoby pacienta „zbavit“ – podají menší dávku či jen náhražku a později odmítnou látku podat zcela. Poslední skupinou jsou erudovaní urologové, kteří většinou již při první návštěvě poznají, že se jedná o účelovou reakci a drogu odmítnou podat a nabídnou pacientovi psychiatrickou léčbu.

Literatura

1. Höschl, C. (1996): Psychiatrie pro praktické lékaře, H&H, Praha, 424.
2. Mareček, P. (1997): Duševní poruchy a poruchy chování vyvolané účinkem jiných návykových látek (mimo alkohol), in: Zvolenský, P. et al.: Speciální psychiatrie, Karolinum, Praha, 59–67.
3. Polanecký, V., Sejda, J., Studničková, B. (1996): Prevalence study of serious substance abusers in the Czech Republic, Centr Eur J Public Health, 4: 176–184.

Závěr

V souhrnu lze říci, že základním a spolehlivým diagnostickým vodítkem je polyvalentní alergie na vše mimo žádaný opiát. Z naší zkušenosti lze doporučit následující postup: odmítnout podání drogy, nabídnout interdisciplinární léčbu – hospitalizaci na specializovaném psychiatrickém oddělení s konziliárním dovyšetřením možných urologických onemocnění. Nejsme-li si jisti, že se nejedná o urologické onemocnění, kde by mohlo dojít k zanedbání, musíme pacienta hospitalizovat a kromě urologických vyšetření vyžádat konziliární psychiatrické vyšetření, nejlépe specialistou na lékové závislosti, v žádném případě nepodávat drogu.

4. Soustová, J. (1996): Klinické aspekty nealkoholových drogových závislostí, Psychiatrická léčebna Červený Dvůr, 16.
5. Vondráček, V. (1980): Morfinismus – chronická otrava morfinem, in: Riedl, A., Vondráček, V. et al.: Klinická toxikologie, Avicenum, Praha, 72–74.

NOVÉ KNIHY

Internet a medicína

Pavel Kasal, Štěpán Svačina a kolektiv

ISBN 80-247-0119-7, první vydání, 2001, 224 s.

Kniha „Internet a medicína“ je první českou knihou mapující prostor „sítě sítí“ pro zdravotnickou veřejnost. Naším lékařům dosud chyběly informace pro orientaci v široké nabídce internetových zdrojů – které z nich je účelné vyzkoušet a co lze od kterých očekávat. Autoři se pokusili nalézt, seřadit a kvalitativně vyhodnotit dostupné informace a usnadnit tak orientaci nejen v zahraničních, ale i ve stále kvalitnějších domácích medicínských zdrojích.

Kniha je členěna do několika obsahových celků:

Úvodní kapitoly se podrobně věnují problematice procesu vyhledávání na Internetu. Základním problémem se totiž stává požadavek cílevědomé práce s informací vedoucí k nalezení všech dostupných údajů a nikoliv jen jejich náhodné nalézání v rámci tzv. internetového brouzdání. Kniha zde proto podává podrobnější popis strategie a taktiky vyhledávání, které je nutné považovat za základní předpoklad pro úspěšnou práci s webem. V samostatné kapitole je podrobněji rozvedeno i posuzování kvality informace, což má pro užití takové informace zásadní význam.

Oddíl „Vědecké lékařské informace“ je přehledně usprádaným souborem českých i zahraničních bibliografických zdrojů včetně databází, knihoven a virtuálních knihkupectví.

Nejobsáhlejší částí knihy je rozdělení dostupných informací na Internetu podle jednotlivých specializací. Autoři se snažili nalézt nejdůležitější odkazy pro každý z 56 zařazených oborů. Zdroje, které jsou v této publikaci popisovány, však představují často jen část skutečně existujících webových dokumentů. Kritériem výběru byly především obecné charakteristiky kvality: citovanost, navštěvovanost, rozsah a výsledky recenzního hodnocení. Autoři se přitom snažili uvádět maximum českých zdrojů, pokud byly k dispozici. Ze zahraničních v současnosti převažují zdroje pocházející z anglicky mluvících oblastí a menší část je z oblastí ostatních. Tato skutečnost je důsledkem současné situace, kdy na Internetu dominují americké vyhledávací katalogy, které však mají často poněkud jednostranný výběr, a evropské webové stránky jsou citovány podstatně méně, než by zasloužily.

Další část knihy vychází vstříc stoupajícímu zájmu pacientů a zdravotních sester o získávání konkrétních internetových informací.

Internet je i nepřebernou studnicí materiálů pro vzdělávání. Zájemci v knize naleznou odkazy nejen na „tradiční“ formy výukových materiálů, ale i na zvukovou a obrazovou informaci, diapozitivy, videa, 3D modely a výukové programy.

Protože tato vynikající publikace poskytuje informace jak obecné, tak vysoce specializované, nachází mimořádně široké uplatnění.

Objednávky: Grada publishing, tel. 02/2038 6511, 6512, fax 02/2038 6400, e-mail: obchod@gradapublishing.cz